

อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่*

The Scenario of Career Education for the Disadvantaged in Chiang Mai Province

ทรงกรด เหล็กสมบูรณ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนคนจนเมืองในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554-2563) กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนคนจนเมือง และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าฐานนิยม และค่าความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาควรดำเนินงานดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษา ควรมีลักษณะดังนี้ 1) เป้าหมายการจัดการศึกษา มี 3 ระดับ คือ ระดับนโยบาย ระดับบุคคล และระดับสังคม 2) รูปแบบการดำเนินงาน ประกอบด้วย ลักษณะการจัดการศึกษา วิธีการจัดการศึกษา การเทียบโอนประสบการณ์ และการสนับสนุน 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาระหน้าที่ ประกอบด้วย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน โดยมีหน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานรัฐด้านแรงงาน สถานประกอบการและสมาคมหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องด้านวิชาชีพ สถาบันครอบครัว และชุมชนต่าง ๆ และสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญคือ การสร้างเครือข่ายองค์กรร่วมกัน และให้ความร่วมมือด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

2. หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ควรมีลักษณะดังนี้ 1) หลักสูตรการจัดการศึกษา ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย ลักษณะหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย หลักการของกระบวนการ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ การใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี และการประเมินผล

3. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ควรประกอบด้วย หลักการ วิธีการ และการดำเนินการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่

** นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โทรศัพท์ 081-2881889 e-mail: songkrot_l@hotmail.com ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สงขล ประเสริฐพันธุ์ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ระพีพันธ์ โพธิ์ศรี และรองศาสตราจารย์มณูญ สุติศา

4. กระบวนการเข้าสู่อาชีพ ควรประกอบด้วย พื้นฐานทางการศึกษาและอาชีพ การรับรู้ การตัดสินใจ และการดำเนินงาน

คำสำคัญ: อนาคตภาพ การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ผู้ด้อยโอกาส

Abstract

The objective of this research was to study and analyze the scenarios of career education for the disadvantaged of poor communities in the next decade (2554-2563 B.E.). The target group and key informants were the disadvantaged and specialists. Tools used were questionnaires and interviews form. Data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, median, quartile ranges and the difference between median and mode.

1. Education pattern consist of 1) the aim of education has three levels: policy, individuals and social, 2) the model of operation consist of education management, education method, knowledge and experience transfer and supporting, 3) organization and responsibility were local governments-based operations and supported by Ministry of Education, Chiang Mai provincial office of vocational education commission, academy in Chiang Mai provincial office of the non-formal and informal education, Chiang Mai provincial social development and human security office, department of labor, company and associations and institutions involved, families and communities and university. Every agency is responsible corporate networking and cooperation in various fields related of career education.

2. Curriculum and learning processes consist of 1) Curricula: objectives, curriculum design, curriculum content, curriculum Implementation and evaluation, 2) Learning process: principles, managing, learning model and evaluation

3. Learning evaluation consist of principles, method and operation.

4. Process of entering into career consists of education and vocational basic, recognition, decision and implementation.

Keyword: Scenario, Career Education, Disadvantaged,

บทนำ

ชุมชนแออัดของประเทศไทย เกือบทั้งหมดเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นในเขตเมืองของจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาตามนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เช่น กรุงเทพฯ ขอนแก่น สงขลา หรือเชียงใหม่ ซึ่งแบบแผนกระบวนการกำเนิดและวิวัฒนาการชุมชนแออัดมีความคล้ายคลึงกัน (อकिन รพีพัฒน์, 2542: 25) กล่าวโดยสรุปคือ เริ่มจากเมื่อมี

การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยเกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในภาคอุตสาหกรรมการผลิตและบริการ มีการอพยพย้ายถิ่นของคนเข้าสู่เมืองต่าง ๆ มีการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน แต่ไม่เพียงพอกับความต้องการ เกิดภาวะขาดแคลนที่อยู่อาศัย มีการเช่าที่ดินและการบุกรุกพื้นที่ของภาครัฐและเอกชน เกิดกระบวนการไล่รื้อชุมชน ทั้งการเผาไล่รื้อด้วยความรุนแรง (ณัฐพงศ์ จิตนิริรัตน์, 2550: 68)

ชุมชนแออัดเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้ด้อยโอกาสจำนวนมาก ทั้งคนยากจน คนเร่ร่อน คนไร้สัญชาติคนไร้รัฐ ผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์และครอบครัว หรือผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะคนยากจนนั้นมีจำนวนมากที่สุด และเป็นกลุ่มที่ประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิตมากที่สุดเมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจวิกฤติ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2546:2) จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเมินการณ์ว่าปี พ.ศ. 2550 (2550: 1) มีคนยากจนในชุมชนแออัดจำนวนราว 6,750,000 คน โดยชุมชนแออัด หรือชุมชนย่อย ๆ ในชุมชนแออัด ที่ซึ่งมีคนยากจนเข้าไปพำนักอาศัยอยู่ ปัจจุบันได้รับการเรียกขาน หรือการกล่าวถึง หรือการจัดประเภท หรือการเรียกตนเองของชุมชนนั้น ๆ ว่าเป็น ชุมชนคนจนเมือง หรือ ชุมชนคนจนในเขตเมือง ซึ่งมีปัญหาสำคัญกล่าวโดยสรุปคือ การถูกให้ความหมายและสร้างรหัส (Codification) ว่าเป็นพื้นที่ที่เป็นปัญหา เกิดความรังเกียจชุมชนแออัด เพราะเชื่อว่าเป็นแหล่งมั่วสุม ยาเสพติด การพนัน อาชญากรรมต่าง ๆ (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ, 2546: 15) ปัญหาสิทธิในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์กับกรรมสิทธิ์ที่ดิน ปัญหาการเข้าถึงการให้บริการพื้นฐานจากรัฐ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสภาพทางด้านคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาด้านกฎหมาย กฎระเบียบ และการบังคับใช้กฎหมายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาการรับรองสถานภาพของชุมชน ทำให้ชุมชนถูกเลือกปฏิบัติและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการจากรัฐ เช่น สิทธิการปรับปรุงชุมชน สิทธิทางการศึกษาของบุตร สิทธิในการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550: 1-2)

มาตรการหรือแนวทางสำคัญประการหนึ่งเพื่อช่วยแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาของคนยากจนด้วยการจัดการปัญหาที่ต้นเหตุคือ การพัฒนาคนยากจนด้วยการศึกษา เพราะระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความยากจน โดยคนที่มีการศึกษาต่ำจะมีโอกาสเป็นคนจนสูงกว่าคนที่มีการศึกษาสูง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549: 5-3) ทั้งนี้เพราะระดับการศึกษาและทักษะในการทำงานมีส่วนช่วยสร้างโอกาสการมีรายได้และทางเลือกการทำมาหากินให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาสกล่าวว่า ควรส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสที่ยากจน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาด้านอาชีพ เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญของการประกอบอาชีพและการมีรายได้ที่พอเพียงต่อการยังชีพ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, 2551: 37) ข้อมูลที่สนับสนุนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการศึกษากับความยากจนคือ ผู้ด้อยโอกาสที่ยากจนมักเป็นผู้ที่ขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาต่ำ ขาดความรู้ทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ทำให้ต้องทำงานทั่วไปที่ไม่ต้องใช้ทักษะฝีมือ เป็นแรงงานรายได้น้อย พิจารณาจากผลการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2549 (2549: 1) ซึ่งพบว่า ผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนยากจนในชุมชนเขตเมือง มีการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 37.2 และรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549: 5)

ที่พบว่า ในปี พ.ศ. 2547 หัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ได้เรียนหนังสือและมีการศึกษาระดับอนุบาลจะมีสัดส่วนความยากจน คิดเป็นร้อยละ 25.0 และ 18.2 ของประชากรในกลุ่มระดับการศึกษาดังกล่าวทั้งหมด ส่วนข้อมูลด้านอาชีพจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2549 (2549: 1) พบว่า อาชีพอันดับแรกของผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนยากจนซึ่งมีอายุ 15 ปี ขึ้นไป คือ พนักงานบริษัท/ห้างร้าน/ร้านค้า ร้อยละ 32.8 รองลงมาคือ ค้าขาย ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน ร้อยละ 23.9 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อสัปดาห์ น้อยกว่า 1,501 บาท ร้อยละ 57.9 รองลงมา มีรายได้เฉลี่ย 1,501 - 3,000 บาท ร้อยละ 32.7

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนยากจนได้รับการพัฒนาด้านอาชีพมากขึ้น จึงถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะเสริมสร้างโอกาสให้คนยากจนเข้าถึงแหล่งความรู้ที่สำคัญสำหรับทางเลือกและโอกาสในการทำงาน การประกอบอาชีพ การมีรายได้ที่พอเพียงต่อการยังชีพ และหลุดพ้นจากวงจรความยากจน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขของหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่มีต่อปัญหาความยากจน โดยมีการออกกฎหมายพระราชบัญญัติ ยุทธศาสตร์ หรือแนวทางการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา สนับสนุน หรือส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพในด้านต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ยุทธศาสตร์สำหรับแผนปฏิบัติการของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาชีพการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา การดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาสของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ซึ่งจากลักษณะข้างต้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างหลากหลายลักษณะในหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ทำให้เกิดการซ้อนทับหรือซ้ำซ้อนทั้งในเรื่องแนวคิด นโยบาย การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน รวมถึงประชาชนผู้เข้าร่วมโครงการเหล่านั้นในบางกรณี นอกจากนี้การจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาสที่ผ่านมายังประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ทั้งการจัดการศึกษาไม่ทั่วถึง ด้อยคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องมาแต่ปัญหาการวางแผน และการจัดการด้านการศึกษาไม่เหมาะสมทั้งในเรื่องหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนที่ไม่สามารถสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ขาดรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นทางเลือกให้แก่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้ ปัญหาการจัดให้บริการทางการศึกษายังไม่เสมอภาคและทั่วถึง รวมถึงปัญหาด้านการลงทุนทางการศึกษาที่ยังมีข้อจำกัดกับความสูญเปล่าทางการศึกษา ซึ่งคล้ายคลึงกับการจัดการศึกษาระบบที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันยังไม่หลากหลายและไม่เพียงพอ ขณะที่ปัญหาในการสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการศึกษาในแนวทางการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยและการศึกษาตลอดชีวิต ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ เนื่องจากยังไม่ได้ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน อย่างจริงจังในรูปแบบที่เหมาะสม และมีปัญหาทั้งการขาดแคลนกำลังคน และการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาด้านนี้อย่างหลากหลายจากทุกส่วนในสังคม ขณะที่การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการดำเนินการอย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ยังคงขาดเอกภาพในการดำเนินงาน มีความซ้ำซ้อนใน

การให้บริการ ส่วนใหญ่เป็นการจัดการศึกษาตามความพร้อมของผู้จัดดำเนินการ ยังไม่สามารถจัดการศึกษาและอบรมความรู้ทักษะหลายด้านให้แก่ผู้เรียน เพื่อสร้างความสามารถในการทำงานได้หลายอย่าง หรือปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของตลาดแรงงานและเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยขึ้นอยู่ตลอด นอกจากนั้นการจัดฝึกอบรมทักษะแรงงานให้กับแรงงานระดับต่าง ๆ ก็ยังดำเนินการไม่มากนัก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 21) รวมถึงความยากจนยังถือเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ขาดความสามารถในการเข้าถึงบริการการศึกษาและสถานศึกษาที่รัฐจัดให้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545: 14)

ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสโดยเฉพาะในชุมชนคนจนเมือง จึงควรมีการศึกษาทบทวนถึงแนวทาง วิธีการ ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสและความคิดเห็นและความต้องการของผู้ด้อยโอกาสเหล่านั้นต่อการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพอย่างละเอียดลึกซึ้ง เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงลักษณะการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านรูปแบบ ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และกระบวนการเข้าสู่อาชีพภายหลังการจัดการศึกษาซึ่งอาจนำไปสู่การคาดการณ์ถึงแนวโน้มตลอดจนการสังเคราะห์ให้เห็นถึงลักษณะของการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนยากจนในชุมชนเมืองในอนาคตอย่างเหมาะสมต่อไปได้

การวิจัยเรื่องอนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส จึงมุ่งที่จะศึกษาในประเด็นสำคัญดังกล่าว โดยใช้ชุมชนคนจนเมืองของจังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นพื้นที่หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นปัญหาการจัดการศึกษาของผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนยากจนอย่างชัดเจน กล่าวคือ จังหวัดเชียงใหม่มีผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนจนประมาณ 141,300 คน เป็นคนจนในชุมชนคนจนเมืองจำนวนถึง 12,055 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549: 43, 2550: 3) ซึ่งผู้ด้อยโอกาสกลุ่มนี้ มีการศึกษาในระดับต่ำ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 36.27 ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 17.38 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.16 โดยมีรายได้ต่อสัปดาห์น้อยกว่า 1,500 บาท ร้อยละ 76.29 ขณะที่ปัจจัยสนับสนุนทางการศึกษาด้านอาชีพของเมืองเชียงใหม่มีความพร้อมในหลาย ๆ ด้านในทุกระดับของการศึกษา ทั้งบุคลากรทางการศึกษา หรือสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาด้านอาชีพ เช่น วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยสารพัดช่าง วิทยาลัยเทคนิค สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วิทยาลัยเอกชน รวมถึงมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อแสวงหาแนวคิดหรือบทบาทสำหรับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทางการจัดการศึกษา การส่งเสริม สนับสนุน การเตรียมตัวป้องกันและการเตรียมการต่าง ๆ สำหรับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะคนยากจนในชุมชนคนจนเมืองในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554-2563) ที่ชัดเจนต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนคนจน

เมืองในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554-2563) ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ มีการดำเนินงาน 3 ส่วนคือ

การศึกษาส่วนแรก ใช้การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ร่วมกับการใช้แบบสอบถามผู้ด้อยโอกาสที่เป็นคนยากจนในชุมชนคนจนเมืองต่าง ๆ 14 ชุมชน ในเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 280 คน เพื่อศึกษาลักษณะ สภาพ และปัญหาการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนคนจนเมืองปัจจุบัน ความคิดเห็นและความต้องการของผู้ด้อยโอกาสต่อการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ แล้วนำเสนอเชิงบรรยายสรุป

การศึกษาส่วนที่สอง ใช้การวิจัยอนาคตด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงาน การอาชีวศึกษา ผู้บริหารระดับสูงของสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านแรงงานหรืออาชีพ นักวิชาการที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมจำนวน 18 คน มีวิธีการดำเนินงาน 2 รอบ ดังนี้

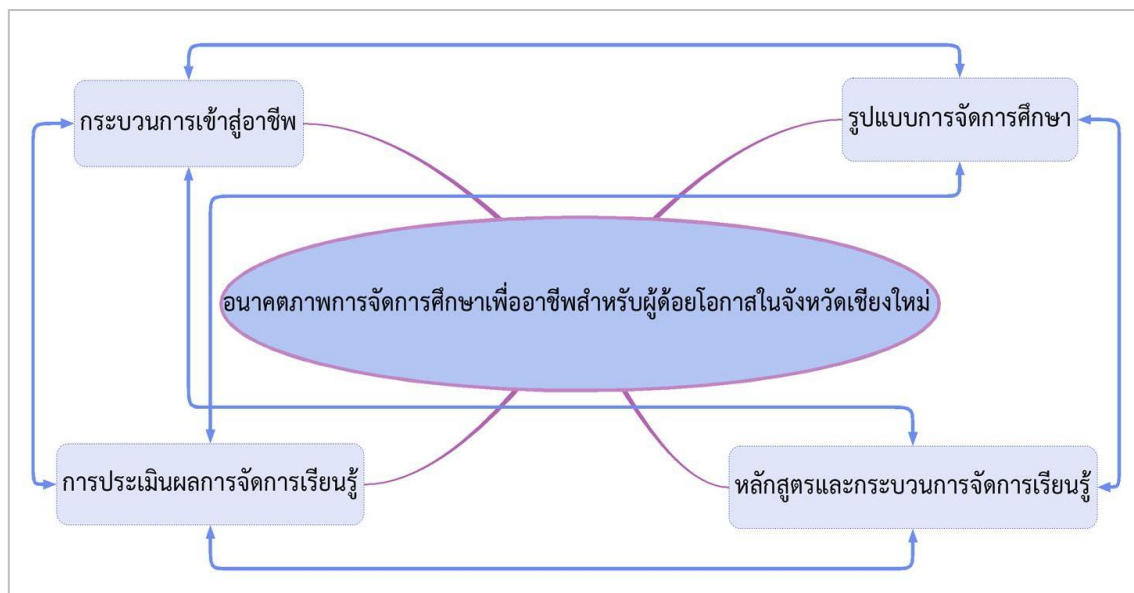
รอบแรก การสัมภาษณ์เกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ มีประเด็นสัมภาษณ์ 4 ด้านซึ่งพัฒนาจากข้อมูลการศึกษาในส่วนแรก ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ ข้อมูลที่ได้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปและแยกประเด็น

รอบสอง การสอบถามประเด็นต่าง ๆ ซึ่งพัฒนาจากการสัมภาษณ์ในรอบแรก เกี่ยวกับอนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อพิจารณาความคิดเห็นที่สอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ ข้อมูลจากการสอบถามวิเคราะห์โดยการหาค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ค่าฐานนิยม และค่าความแตกต่างระหว่างค่ามัธยฐานและค่าฐานนิยม

การศึกษาส่วนที่สาม นำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นอนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแสดงความคิดเห็นอีกครั้ง ข้อมูลจากความคิดเห็นครั้งนี้วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในชุมชนคนจนเมืองในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2554-2563) พบว่า การจัดการศึกษามีการดำเนินงาน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ โดยแต่ละด้านต่างมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน (ภาพ 1)

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ ในอนาคต

การจัดการศึกษาแต่ละด้านมีเนื้อหารายละเอียดสำคัญดังนี้

1. รูปแบบการจัดการศึกษา

1.1 เป้าหมาย การศึกษาควรมีเป้าหมายแบ่งได้ 3 ระดับ คือ 1) ระดับนโยบาย เน้นการกระจายและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ 2) ระดับบุคคล เน้นการจัดการศึกษาควบคู่กับการทำงาน มุ่งพัฒนาทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ การเป็นแรงงานสากล การดำรงชีวิตที่เหมาะสมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3) ระดับสังคม เสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมต่อการอาชีวศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพิทักษ์สิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ด้อยโอกาส

1.2 รูปแบบการดำเนินงาน

1.2.1 ลักษณะการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาควรเป็นการจัดการศึกษาระบบเปิด (Open System) เพื่อให้สามารถเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลา โดยเป็นการจัดการเชิงพื้นที่ (Area Based) และถูกกำหนดเป็นประเด็นสำคัญของการพัฒนาที่จัดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด มีการกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงาน และแผนปฏิบัติการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่เป็นกลไกในการประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสอย่างชัดเจน มีการปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อกำหนดอื่นที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการรับผู้ด้อยโอกาสได้เข้ารับการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ รวมถึงมีการกำกับดูแลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติตาม โดยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือข้อกำหนดเหล่านั้น ให้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์

1.2.2 วิธีการจัดการศึกษา ก่อนการดำเนินการควรมีการศึกษาสถานการณ์และความต้องการกำลังแรงงานในพื้นที่และตลาดแรงงาน การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูล การประชาสัมพันธ์ แนะนำผ่านสื่อหลากหลาย การติดตามผู้ด้อยโอกาสเข้าสู่กระบวนการทางการศึกษา การประเมินศักยภาพเพื่อจัดการศึกษาสำหรับแต่ละบุคคล การจัดการศึกษาหลากหลายด้วยการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการศึกษาในระบบจะเป็นการเรียนรู้ฝึกทักษะวิชาชีพพื้นฐานและวิชาชีพเฉพาะในลักษณะต่าง ๆ ดำเนินงานโดยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อาศัยการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายองค์กร เป็นกระบวนการจัดการศึกษาวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการเรียนรู้วิชาสามัญ วิชาชีพเบื้องต้น และความรู้ตามความสนใจ ดำเนินงานโดยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อาศัยการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายองค์กร เป็นกระบวนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.3 การเทียบโอนประสบการณ์ การจัดการศึกษาควรมีการนำระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ระหว่างระบบการศึกษามาใช้ โดยผู้ด้อยโอกาสที่ไม่มีวุฒิการศึกษาแต่มีความรู้หรือมีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ สามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาได้ ผู้ด้อยโอกาสในระดับชั้นประถมศึกษาแต่มีความรู้หรือมีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ สามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นได้ ผู้ด้อยโอกาสที่มีวุฒิการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่มีความรู้หรือมีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ สามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ได้ ผู้ด้อยโอกาสที่มีวุฒิการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) แต่มีความรู้หรือมีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ สามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ได้ และผู้ด้อยโอกาสที่มีวุฒิการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) แต่มีความรู้หรือมีประสบการณ์จากการประกอบอาชีพ สามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เพื่อศึกษาในระดับปริญญาตรี (สายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ) ได้

1.2.4 การสนับสนุน ควรมีการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่ศึกษา แหล่งการเรียนรู้ สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ งบประมาณ กฎระเบียบสำหรับการใช้งบประมาณ การจัดบริการเสริมแก่ผู้ด้อยโอกาส การผลิต การพัฒนา และส่งเสริมบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ การกำหนดหลักเกณฑ์ ระเบียบ แนวทางการจัดสรรและใช้ทรัพยากรจากหน่วยงานในการสนับสนุน การพัฒนา และให้บริการการศึกษา พร้อมแนวทางการกำกับดูแลการดำเนินงานอย่างชัดเจน หน่วยงานและระบบการดูแล ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ความช่วยเหลือ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ด้อยโอกาสออกจากการศึกษากลางคัน การสนับสนุนหรือให้สิทธิประโยชน์สำหรับบุคคล ครอบครัว ชุมชน หรือหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและภาระหน้าที่ ประกอบด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงาน โดยมีหน่วยงานสนับสนุนได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาใน

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานรัฐด้านแรงงาน สถานประกอบการและสมาคมหรือสถาบันที่ เกี่ยวข้องด้านวิชาชีพ สถาบันครอบครัว และชุมชนต่าง ๆ และสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งทุกหน่วยงานที่มี หน้าที่สำคัญคือ การสร้างเครือข่ายองค์กรร่วมกัน และให้ความร่วมมือด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.1 หลักสูตรการจัดการศึกษา

2.1.1 จุดมุ่งหมาย ควรมุ่งเน้นความรู้ ทักษะการดำรงชีวิต ทักษะวิชาชีพ และมี ประสบการณ์ด้านวิชาชีพ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพในระดับต่าง ๆ การนำไปศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น หรือยกระดับวิชาชีพการทำงาน

2.1.2 ลักษณะหลักสูตร ควรเป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลาย มีความยืดหยุ่น สามารถเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ได้ โดยอยู่พื้นฐานของกรอบคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพ และ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาร่วมกันระหว่างสถานศึกษา สถาน ประกอบการ และสมาคมหรือองค์กรวิชาชีพเพื่อกำหนดสมรรถนะที่จำเป็นของหลักสูตรและตอบสนองต่อ อาชีพ ควรเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งเน้นสมรรถนะอาชีพในการฝึกปฏิบัติงาน

2.1.3 เนื้อหาหลักสูตร สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ การบูรณาการความรู้ ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ การนำความรู้มาใช้ในการพัฒนา หลักสูตรระดับพื้นฐานมีโครงสร้างยืดหยุ่น เน้นการบูรณาการเนื้อหาสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความแตกต่างของบุคคล หลักสูตรระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี บูรณาการเนื้อหาวิชา เน้นการทำงานจริงในสถานประกอบการให้ตรงตามสาขาอาชีพ มี รูปแบบการเรียนรู้หลากหลายและเหมาะสมกับสมรรถนะของแต่ละหลักสูตร

2.1.4 การนำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการวางแผนและการเตรียมการ ทั้งด้านการจัด เอกสารประกอบหลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร และการนิเทศการใช้ หลักสูตร มีการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานในเครือข่ายองค์กร

2.1.5 การประเมินผล ควรมีการติดตามผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะ ทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ ผลที่ได้รับ และผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา สถานประกอบการ และ สมาคมหรือองค์กรวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้

2.2.1 หลักการ ควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การดำเนินงานยืดหยุ่นและปรับ ประยุกต์ได้ เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ มีการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทักษะและประสบการณ์ การสร้างเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจใฝ่เรียนรู้ ควรจัด กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อฝึกปฏิบัติมากขึ้น เน้นการพัฒนาความคิดโดยสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ การฝึกกระบวนการคิด การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างความรู้ใหม่ด้วยตนเอง

2.2.2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ระดับพื้นฐานควรเน้นความรู้พื้นฐานทักษะทั่วไป โดยการศึกษาในสถานศึกษา และเน้นการมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเบื้องต้น โดย การศึกษาร่วมกับสถานประกอบการหรือองค์กร หน่วยงานด้านแรงงานอาชีพ ซึ่งจะมีการประสานงาน ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี ควรเน้นการฝึก ปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงกับสถานประกอบการ โดยมีการประสานงานติดตาม ตรวจสอบ และ ประเมินผลการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี ที่ ควรนำมาใช้ ได้แก่ การศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning :WIL) ที่ช่วยให้ ผู้เรียนมีโอกาสในการประยุกต์ความรู้ ทักษะการทำงาน และทักษะเฉพาะที่สัมพันธ์กับวิชาชีพ ได้รู้จักชีวิต การทำงานที่แท้จริงก่อนสำเร็จการศึกษา การศึกษาระบบสหกิจศึกษา (Co-operative Education) ที่ เน้นการปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือสถานประกอบการ และการศึกษาระบบพหุวิชา (Dual Vocational Training) ที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริงในหน่วยงานหรือสถานประกอบการ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ หลากหลาย

2.2.3 รูปแบบการเรียนรู้ ที่ควรนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ได้แก่ การเรียนรู้ที่ใช้ ประสบการณ์เป็นฐาน (Experience Based Learning: EBL) การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning: PBL) การเรียนรู้ด้วยโครงการ (Project Based Learning: PjBL) การเรียนรู้ที่ใช้การ วิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning: RBL) การเรียนรู้จากการทำงาน (Work Based Learning: WBL) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) เนื่องจากผู้ด้อยโอกาสแต่ละบุคคลมีความ แตกต่างกันในหลายด้าน เช่น พื้นฐานความรู้ทางการศึกษา ทักษะอาชีพ การทำงาน ประสบการณ์ ความ คิดเห็น สภาพครอบครัว ฯลฯ รูปแบบการเรียนรู้จึงควรมีความหลากหลายเพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้ ใน การจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เพราะรูปแบบการเรียนรู้แต่ละรูปแบบจะมีลักษณะ วิธีการ ขั้นตอน องค์ประกอบ เงื่อนไข หรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

2.2.4 การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ควรมีความที่ทันสมัย หลากหลาย เหมาะสมและเพียงพอ มีความคุ้มค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ มีความสะดวกในการจัดหา การใช้ งาน และการดูแลรักษา สนับสนุนและเสริมสร้างให้เกิดสมรรถนะในการเรียนรู้

2.2.5 การประเมินผล ควรมีการติดตามผลเป็นระยะ เพื่อประเมินประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ และสื่อต่าง ๆ ที่นำมาใช้ เพื่อการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และการวางแผนแนวทางของกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสม

3. การประเมินผลการจัดการเรียนรู้

3.1 หลักการ ควรจัดการกระบวนการวัดและประเมินผลผู้ด้อยโอกาสตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยพิจารณาถึงลักษณะหรือพฤติกรรมทั่วไป พฤติกรรมการเรียนรู้และ สมรรถนะที่เกิดขึ้น เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และคุณลักษณะที่ต้องการตามที่กำหนดในหลักสูตร

3.2 วิธีการ

3.2.1 ระดับพื้นฐานควรเน้นให้ผู้ด้อยโอกาสประเมินตนเอง ร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้สอน และสถานประกอบการหรือองค์กร หน่วยงานด้านแรงงานอาชีพในทุกขั้นตอน ซึ่งจะดำเนินการไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ การฝึกทักษะ การฝึกปฏิบัติ การฝึกงาน การทำงาน โดยการใช้ข้อมูลหลาย ๆ ด้านจากเครื่องมือหลากหลายชนิดที่มีความสอดคล้องกับวิธีการประเมินและจุดประสงค์ในการประเมิน ได้แก่ การสังเกต การตรวจผลงาน การสอบถาม และแฟ้มสะสมงาน

ระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี ควรเน้นให้ผู้ด้อยโอกาสประเมินตนเอง ร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้สอน และสถานประกอบการในทุกขั้นตอน ซึ่งจะดำเนินการไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ การฝึกทักษะ การฝึกปฏิบัติ การฝึกงาน การทำงาน โดยการใช้ข้อมูลหลาย ๆ ด้านจากเครื่องมือหลากหลายชนิดที่มีความสอดคล้องกับวิธีการประเมินและจุดประสงค์ในการประเมิน ได้แก่ การสังเกต การตรวจผลงาน การทดสอบ การสัมภาษณ์ การรายงานตนเอง แฟ้มสะสมงาน บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง

วิธีการสำหรับการวัดและประเมินผลคือ ไม่ควรเน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐาน (Skill Assessment) แต่เน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนของผู้เรียน (Complex Thinking Skill) ในการทำงาน เช่น ให้ผู้ด้อยโอกาสสร้างงานที่แสดงถึงความคิดที่ซับซ้อน มีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี โดยทดสอบความรู้มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพด้วยข้อสอบ V-NET (Vocational National Education Test) รวมถึงมีการใช้คุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification) มาตรฐานอาชีพ (Occupation Standard) และมาตรฐานวิชาชีพ (Professional Autonomy) เป็นฐานเปรียบเทียบในการวัดและประเมินผล

3.3 การดำเนินการ ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เป็นพลวัต มีการประสานความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง

4. กระบวนการเข้าสู่อาชีพ

4.1 พื้นฐานทางการศึกษาและอาชีพ ควรมีการศึกษาสำรวจความรู้ ความสนใจ ความต้องการ ความคิดเห็นและทัศนคติต่อการศึกษางานอาชีพประเภทต่าง ๆ แล้วจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ ควรมีการประเมินและวิเคราะห์ศักยภาพทางการเรียนและ/หรือการทำงานของผู้ด้อยโอกาสแต่ละบุคคล เพื่อให้การจัดการศึกษาที่เหมาะสมและมีมาตรฐาน

4.2 การรับรู้ ควรมีการจัดการศึกษาดูงานอาชีพประเภทต่าง ๆ รวมถึงการพบปะ พูดคุย และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ประกอบการหรือสถานประกอบการในงานแต่ละอาชีพอย่างหลากหลาย ควรมีการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกต้องได้อย่างสะดวก รวดเร็ว

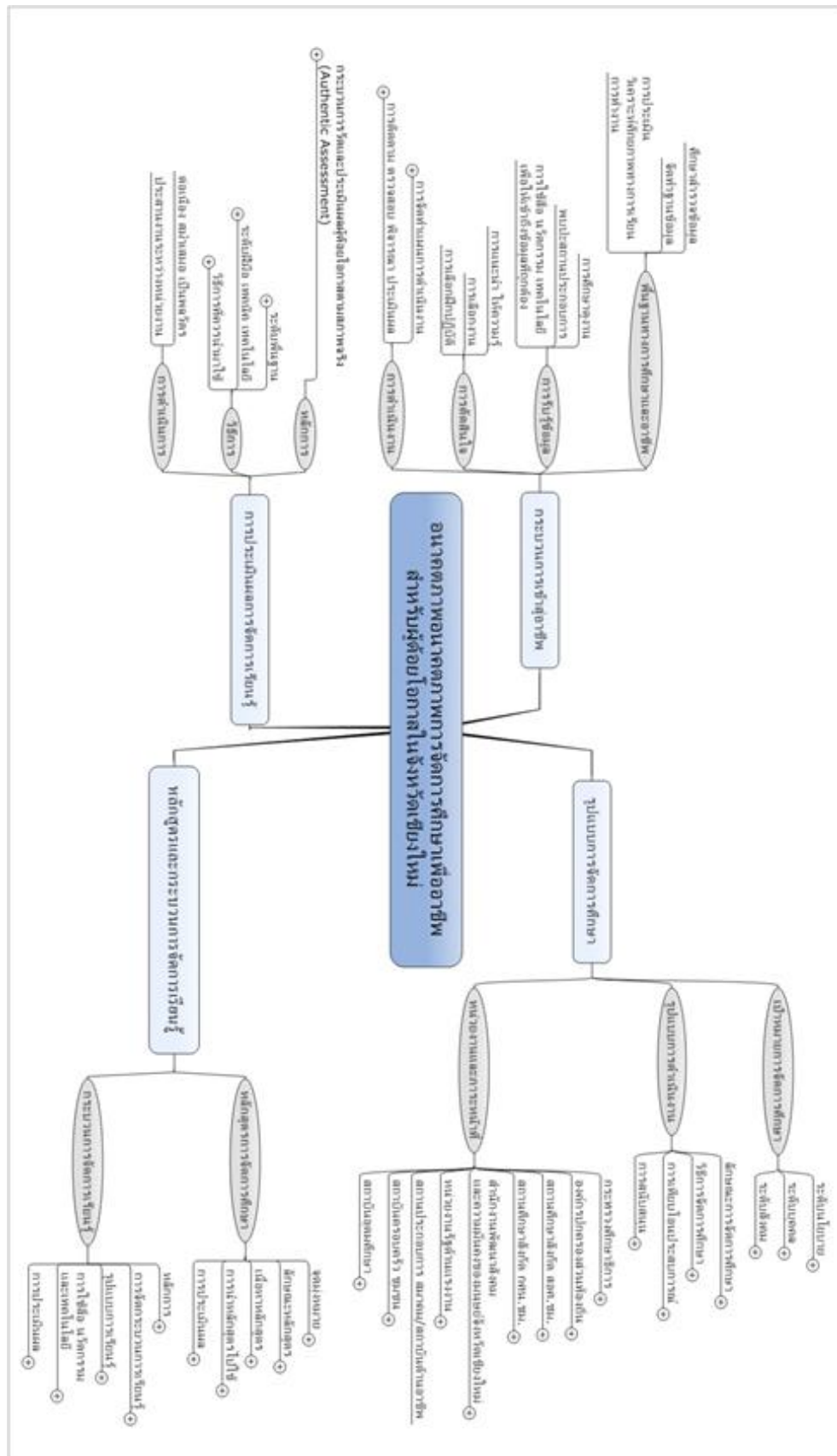
4.3 การตัดสินใจ ควรมีการแนะนำให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับงานแต่ละอาชีพ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสได้เลือกงานอาชีพที่สนใจหรือต้องการ รวมถึงการเลือกฝึกปฏิบัติหรือฝึกงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงาน

4.4 การดำเนินงาน ควรมีการจัดทำแผนงานที่ชัดเจนทั้งรูปแบบ วิธีการ การดำเนินงาน บุคลากร งบประมาณ มีการติดตาม ตรวจสอบ พิจารณา การประเมินผล มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

สรุป

อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้และด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ ซึ่งแต่ละด้านมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยแนวทางการจัดการศึกษาที่สำคัญคือ

การจัดการศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐานหรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับฝีมือ เทคนิค และเทคโนโลยี มีการใช้ระบบการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ระหว่างระบบการศึกษา การจัดการศึกษาเป็นระบบเปิด ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือและขอสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายองค์กรที่จัดตั้งขึ้น ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานรัฐด้านแรงงาน สถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพ ครอบครัว ชุมชน และสถาบันอุดมศึกษา โดยรูปแบบการดำเนินงาน หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความต้องการแรงงานปัจจุบัน เปิดโอกาสและเพิ่มโอกาสให้เรียนรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล เน้นการเรียนรู้ทักษะอาชีพ การปฏิบัติจริงในสถานประกอบการหรือสถานการณ์จริง ประการสำคัญคือการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะ ด้านนโยบาย กฎหมายและงบประมาณ

ภาพ 2 อนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่

อภิปรายผล

1. ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา พบว่า เป้าหมายทั้งระดับนโยบาย ที่เน้นการกระจายและการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ระดับบุคคล ซึ่งมุ่งพัฒนาทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ มีการดำรงชีวิตที่เหมาะสมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และระดับสังคม เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพิทักษ์สิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ด้อยโอกาส เป็นเป้าหมายควรจะมีการดำเนินการเพื่อให้เกิดขึ้นมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในมาตรา 28, 29, 30, 49, 53, 55 และ 80 สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เรื่องความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 5-6) ในมาตรา 6, 7, 8, 9 และ 10 สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545: 3) เรื่องการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสในมาตรา 6 สอดคล้องกับยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับการจัดการศึกษาเพื่อผู้ด้อยโอกาส ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2552: 11) และสอดคล้องกับมาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส สำหรับกลุ่มคนยากจน ของสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส, 2551: 18) ที่มีข้อกำหนดว่าคนยากจนควรได้รับการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเรื่องการศึกษา ส่วนรูปแบบการดำเนินงานที่พบว่าการจัดการศึกษาควรมีการสร้างเครือข่ายองค์กรภาครัฐและเอกชนทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ประกอบด้วยสถาบันการศึกษา สถานประกอบการ สมาคมหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องด้านวิชาชีพ สถาบันครอบครัว ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 8 หลักในการจัดการศึกษาที่ให้สังคมมีส่วนร่วม และมาตรา 9 เรื่องการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 5-6) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพควรดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม ทั้งชุมชน สถานประกอบการ องค์กรวิชาชีพ องค์กรอื่น ๆ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การศึกษาของดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง การศึกษาของ ปทุมมาศ รักษ์วงศ์ (2544) เรื่อง อนาคตภาพของระบบการประกันคุณภาพอาชีวศึกษา การศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์ (2546) เรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอาชีพ กรณีศึกษากลุ่มพัฒนาอาชีพจักสาน ผลิตภัณฑ์จากหญ้าสามเหลี่ยม ตำบลบ่อเกลือ จังหวัดน่าน การศึกษาของวรวรรณ ตันทเสน (2546) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ และการศึกษาของศิริกาญจน์ อุ่นนันทาศ (2547) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน

สำหรับวิธีการจัดการศึกษาซึ่งพบว่า ควรมีความหลากหลายด้วยการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และควรมีการนำระบบการเทียบโอน ความรู้และประสบการณ์ระหว่างระบบการศึกษามาใช้ ลักษณะดังกล่าวเป็นวิธีการจัดจัดการศึกษาใน ลักษณะใหม่ที่ต้องการให้มีการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์จากการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย สู่การศึกษาในระบบคือ การอาชีวศึกษา ซึ่งสามารถเทียบโอนความรู้ได้ทุกระดับจากระดับ ขึ้นพื้นฐานถึงระดับปริญญาตรี โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานต่าง ๆ ในลักษณะเครือข่าย องค์กร อย่างไรก็ตามวิธีการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวนี้อย่างขาดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน เพราะกฎระเบียบของภาครัฐยังเป็นอุปสรรคสำคัญ ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ กัลยรัตน์ กล้าถนอม (2547) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพคนจนเมืองในทศวรรษหน้า (2547-2557) ดังนั้น ควรมีดำเนินการสนับสนุนทั้งด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ วิธีการ หรือส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. ด้านหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่า หลักสูตรควรมุ่งเน้นความรู้ ทักษะการ ดำรงชีวิต ทักษะวิชาชีพ และมีประสบการณ์ด้านวิชาชีพ สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการดำรงชีวิต การ ประกอบอาชีพในระดับต่าง ๆ การนำไปศึกษาต่อระดับที่สูงขึ้น หรือยกระดับวิชาชีพการทำงานและควร เป็นหลักสูตรที่มีความหลากหลาย ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 28 เรื่องหลักสูตรการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 6) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 มาตรา 9 (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551: 2) และสอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาอาชีวของการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551: 1) รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรควรมีความหลากหลาย มี ความยืดหยุ่น สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง เช่น การศึกษาของดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ (2543) เรื่อง การ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอ แม่ทะ จังหวัดลำปาง การศึกษาของปทุมมาศ รักษ์วงศ์ (2544) เรื่อง อนาคตภาพของระบบการประกัน คุณภาพอาชีวศึกษา การศึกษาของปาลิต ปรานีจิตต์ (2545) เรื่อง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสาย อาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย และการศึกษาของ กุลวิภา ชีพรับสุข (2546) เรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทศวรรษหน้า

สำหรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ พบว่าควรเน้นการฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงกับ สถานประกอบการ เช่น การศึกษาระบบทวิภาคี ที่เน้นการฝึกปฏิบัติงานจริงในหน่วยงานหรือสถาน ประกอบการ ซึ่งลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการ อาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 ในมาตรา 8 เรื่องการจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ (พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551: 2) นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ควรมีกระบวนการจัดการ เรียนรู้ลักษณะของการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสนำประสบการณ์ ความรู้ ทักษะการทำงาน และทักษะเฉพาะที่สัมพันธ์กับวิชาชีพ ได้รู้จักชีวิตการทำงานที่แท้จริงก่อนสำเร็จ

การศึกษา และการศึกษาระบบสหกิจศึกษา ที่เน้นการปฏิบัติงานในหน่วยงานหรือสถานประกอบการ ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาของปทุมมาศ รักษ์วงศ์ (2544) เรื่อง อนาคตภาพของระบบการประกันคุณภาพอาชีวศึกษา นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย ได้แก่ การเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์เป็นฐาน การเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน การเรียนรู้ด้วยโครงการ การเรียนรู้ที่ใช้การวิจัยเป็นฐาน การเรียนรู้จากการทำงาน และการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ด้อยโอกาสแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม

3. ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ พบว่า ควรจัดกระบวนการวัดและประเมินผลผู้ด้อยโอกาสตามสภาพจริง โดยให้ผู้ด้อยโอกาสประเมินตนเอง ร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้สอน และสถานประกอบการหรือองค์กร หน่วยงานด้านแรงงานอาชีพ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของพรพรรณ อัสวานิชย์ (2545) เรื่อง แนวโน้มของหลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2564 การศึกษาของกุลวิภา ชีพรับสุข (2546) เรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทศวรรษหน้า และการศึกษาของวรรณิภา ทันทเที่ยง (2550) เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยวอก จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการทดสอบความรู้มาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพด้วยข้อสอบ V-NET การใช้คุณวุฒิวิชาชีพ มาตรฐานอาชีพ และมาตรฐานวิชาชีพเป็นฐานเปรียบเทียบการวัดและประเมินผล ซึ่งลักษณะดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับการศึกษาของกุลวิภา ชีพรับสุข (2546) เรื่อง อนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทศวรรษหน้า

4. ด้านกระบวนการเข้าสู่อาชีพ พบว่า ควรมีการศึกษาสำรวจความรู้ ความสนใจ ความต้องการ ความคิดเห็น ทักษะต่อการศึกษาและงานอาชีพ มีการจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร ถนอมรอด (2546) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาอาชีพสำหรับครูโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2545-2554) การศึกษาของอมรรัตน์ ท่วมแก้ว (2549) เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจักสาน ตำบลหนองแก้ว อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษาของวรรณิภา ทันทเที่ยง (2550) เรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยวอก จังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงสอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ (2551) ที่ศึกษาสถานการณ์ผู้ด้อยโอกาส และข้อเสนอในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส สำหรับผลการวิจัยที่พบว่า ควรมีการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี และกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกต้องได้อย่างสะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับการศึกษาของปาลิต ปรานีจิตต์ (2545) เรื่อง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย ส่วนผลการวิจัยที่พบว่า ควรมีการแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับงานแต่ละอาชีพ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสได้เลือกงานอาชีพที่สนใจหรือต้องการ รวมถึงการเลือกฝึกปฏิบัติหรือฝึกงานในสถานประกอบการหรือหน่วยงาน สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การดำเนินงานของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 เกี่ยวกับมาตรการเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของผู้ด้อยโอกาส (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

แห่งชาติ, 2545: 39-40) และผลการวิจัยที่พบว่า ในการดำเนินงานควรมีการจัดทำแผนงานที่ชัดเจนทั้งรูปแบบ วิธีการ การดำเนินงาน บุคลากร งบประมาณ มีการติดตาม ตรวจสอบ พิจารณา การประเมินผล มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง สอดคล้องกับการศึกษาของศิริพร ถนอมรอด (2546) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาอาชีพสำหรับครูโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2545-2554)

ลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าอนาคตภาพการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในจังหวัดเชียงใหม่ มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นไปของสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ ด้านกฎหมาย นโยบาย ข้อบังคับ ด้านหลักการจัดการศึกษา แม้ว่าสภาพการณ์บางอย่างจะขาดความพร้อมในหลาย ๆ เรื่องแต่โดยภาพรวมแล้วอนาคตภาพของการศึกษาคั้งนี้ จึงมีความน่าจะเป็นไปได้ในช่วงเวลาดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสในหลาย ๆ เรื่องต้องอาศัยนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่ง ข้อบัญญัติจังหวัดหรือเทศบัญญัติ มาช่วยในการกำหนด แนวทางการดำเนินงาน การกำกับดูแล เพื่อให้เกิดความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ ความสะดวกคล่องตัวในการบริหารจัดการ หรือสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ เช่น การจัดตั้งเครือข่ายองค์กรจากหน่วยงานต่าง ๆ รูปแบบการดำเนินงาน หลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ การสนับสนุน งบประมาณ เป็นต้น ดังนั้นควรพิจารณาหาแนวทางเพื่อรองรับการดำเนินงานนั้น ๆ เช่น การออกกฎหมายลำดับรอง กฎกระทรวง กฎ ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาส

2. การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสเป็นการจัดการศึกษาที่ต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากสังคมในทุกภาคส่วน ทศนคติของสังคมที่มีต่อผู้ด้อยโอกาสจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น ดังนั้นควรมีการเสริมสร้างหรือปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้ด้อยโอกาส สร้างความตระหนักในสิทธิ หน้าที่ ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยการให้ข้อมูล ความรู้ ข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาส

3. การให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการประสานงานความร่วมมือจากเครือข่ายองค์กร อาจขาดความสะดวกในดำเนินการเนื่องจากขาดประสบการณ์และขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในระบบของการจัดการศึกษา ดังนั้นช่วงแรกของการดำเนินการควรมีการสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง มีบุคลากรที่เล็งคอยช่วยเหลือในการดำเนินงานต่าง ๆ และพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถทำหน้าที่ประสานงานความร่วมมือจากเครือข่ายองค์กร

4. การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพสำหรับผู้ด้อยโอกาสเป็นการจัดสวัสดิการจากรัฐ ซึ่งต้องใช้ งบประมาณจำนวนมากและใช้ระยะเวลานานในการก่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ดังนั้นภาครัฐควรสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยอาจจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อดูแลเรื่องการจัดสรรและการใช้งบประมาณโดยตรง

อย่างไรก็ตามควรมีการดำเนินการจัดหางบประมาณจากแหล่งทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อเป็นกองทุนสำรองกรณีที่เกิดปัญหา ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

5. การจัดการศึกษาแม้จะเป็นสวัสดิการจากรัฐ แต่ยังคงมีค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการศึกษา ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญสำหรับผู้ด้อยโอกาส ดังนั้นควรมีการติดต่อหรือจัดหาแหล่งทุนที่สนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย ธนาคารอิสลาม สหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อรองรับสถานการณ์ปัญหาทางการเงินของผู้ด้อยโอกาสไม่ให้เกิดกระทบต่อการดำเนินการจัดการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กัลยรัตน์ กล้าถนอม. (2547). การพัฒนาศักยภาพคนจนเมืองในทศวรรษหน้า (2547-2557).

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กุลวิภา ชีพรับสุข. (2546). อนาคตภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในทศวรรษหน้า. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ณัฐพงศ์ จิตรนรินทร์. (2550). รหัสชุมชน: พื้นที่ อัตลักษณ์ ภาพแทนความจริง และหลังสมัยใหม่.

สงขลา: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

ดวงทิพย์ แก้วประเสริฐ. (2543). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาวิชาชีพในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยผ่านองค์กรท้องถิ่น ตำบลน้ำโจ้ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ดนัย พาหุยุทธ์ ปริญญา สร้อยทอง วิทยา คามณี ธนวัฒน์ ชีระการณวงศ์ ศักดิ์สิทธิ์ วิศาลเดช และอำนาจ มุทิตา. (2546). โครงการวิจัยการศึกษาความยากจน ระยะที่สอง การศึกษาและวิเคราะห์นโยบายและมาตรการแก้ไขความยากจน. คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปทุมมาศ รักช่วงค์. (2544). อนาคตภาพของระบบการประกันคุณภาพอาชีวศึกษา: การวิจัยแบบ EDFR. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปาลิต ปรานีจิตต์. (2545). การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรพรรณ อัคราณิชย์. (2545). แนวโน้มของหลักสูตรและการจัดการศึกษาหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. 2545-2564. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550. ราชกิจจานุเบกษา.

- วรรณิภา ทันทียิง. (2550). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ : กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา แม่ฟ้าหลวง บ้านห้วยวอก จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรวรรณ ตันทเสน. (2546). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริกาญจน์ อุ่นนันทาศ. (2547). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริพร ถนอมรอด. (2546). รูปแบบการพัฒนาอาชีพสำหรับครูโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2545-2554). วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2552). เส้นทางการศึกษาประเทศไทย เส้นทางการอาชีวศึกษา : การศึกษาเพื่ออาชีพและทักษะการทำงาน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบ พ.ศ. 2550 – 2554. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). รายงานการประเมินการดำเนินงานแก้ไขปัญหาคความยากจนภายใต้ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). สรุปผลการศึกษากฎหมายที่ขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและข้อตกลงระหว่างประเทศในประเด็นกลุ่มคนชายขอบ : ศึกษากรณีชุมชนคนจนในเมือง (ชุมชนแออัด). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. (2546). รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย 2546. กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2549). การสำรวจลักษณะทางประชากรและสังคมของชุมชนผู้มีรายได้ต่ำในเมือง พ.ศ. 2549 ใน 3 จังหวัดภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). สถิติคนจนของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). นโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประจำปี พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: ยูนิเวอร์แซล กราฟฟิค แอนด์ เทรตติ้ง.
- สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ. (2551). มาตรฐานและคู่มือการใช้มาตรฐานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส. (2551). ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส 5 ปี (พ.ศ.2551-2555). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- หน่วยศึกษานิเทศก์. (2546). กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาอาชีพกรณีศึกษากลุ่มพัฒนาอาชีพจักสานผลิตภัณฑ์จากหญ้าสามเหลี่ยม ตำบลบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. อุดรดิตถ์: ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพราษฎรไทยบริเวณชายแดนจังหวัดอุดรดิตถ์.
- อคิน รพีพัฒน์. (2542). ชุมชนแออัด: องค์ความรู้กับความเป็นจริง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- อมรรัตน์ ท่วมแก้ว. (2549). รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพจักสาน ตำบลหนองแก้ว อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่